

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39.

Fylke: Vest-Agder

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lista.

Emne: A. Fødselen

Bygdelag:

Oppskr. av: D. J. Meberg, tidligere byggmester. Gard:(adresse): Tause

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Etter egen oplevelse og konference m. andre

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. I forrige årh. var det almindelig skikk at narotkonene, venninene og nære slektninger besøkte barselkonen og medbragte mat som sveskegrøt, sveskesuppe, risgrøt, blandet rosiner og sveskesuppe. (Disse maten ble der lagt stor vekt på å få finest, muntlig smak i så en kunne få ros for at den var bedre i smak enn de andre.) - For 40-50 år siden ble her en alm. opinion mot den mat-flommen, skettest hos barselkonens mann. De besøkende holdt imidlertid ved med besøkene, men begynte istedet for mat å gi gaver til barnet som kler, ponger og sølvjensbänder. Dette har tatt til mer og mer, så nå kommer de dels med en god kake fra bakeriet og presanger til barnet eller kinn med gave til barnet. Besøkene nå er like talrike som før.

2. De kommer neste alltid enkeltvis, aldri flere ad gangen.

3. For ofte hilfelle å avtale med andre om hva de skulle ha med, men neppe nå.

4. Besøkene begynner nå ca. 1 uke etter fødselen.

5. Ingen pleier komme mer enn en gang.

6-7. Det ca. besvart innen 1.

8. Grøt ble brukt i fat, suppe i spann som ble fime hos barselkone.

9. All mat var sengemat, selv om kona var oppe og friske.

10. Ingen andre enn kona måtte gå; hun ville nyte gleden av besøket, pratet og maten - og se og rose barnet, så fint barn og så hvort det liket.

11. Mannen fulgte aldri med, det holdt han seg for god til; ofte komte mannen til barselkone huset når flere koner kom.

12. De besøgende fikk alltid Kaffe, Kaker etc. Det var ingen forskjell om barnet var gutt eller pike. Men i ett lille husker jeg en man og kone, de hadde hatt 10 piker og fikk så en gutt; da var jubelen stor og mannes sa: «Nå fikk me gøve!» Han var vår onkel.
13. Disse besøk kaldtes barselbesøk, ikke gjestetud.
14. Kun grannekonene fikk et lite gjestetud dagen etter at barnet var døpt, dette kaldtes «Konegjestetud.»
15. Også ugifte mødre fikk besøk og får besøk; men ugifte mødre er meget sjeldne her.
16. Spisken med å bringe mat hjemme i stiftet omkring 1905 og omkring 1920 var grøt og suppe opbøtt.
- 17-18. Nå kommer enkelte med kake fra bakeriet, eller er det gave til barnet og blomster til kone.
19. Dåpselskapene er ofte større nå enn tidligere. Først er det fadderne, så nærmeste slektninger og så kommer utvandre naboa og venner.
20. Barnedåpselskap kaldtes disse selskaper.
21. Der ble aldri før og aldri nå sendt sending til disse selskaper, men presanger til barnet som penger, sølv og kler.
22. Gavene var med småtj fortjellige. Når som skulle bære barnet gav gjerne en god gave, det var jo en vryknaet å bære barnet.
23. Det er nå som nevnt ovenfor.

B. Fødselsdag.

24. I eldre tider ble der ikke feiret fødselsdager for barn, b) og for voksne ikke offere enn hvert 5. eller 10. år. Festligheten var ikke store, kun nærmeste slektninger. Og mange feiret aldri sin fødselsdag.
25. En del menn som liker selskapslighet feiret fødselsdagen hver år nå, mens de fleste mennesker feiret dagen kun hvert 5. eller 10. år; festligheten nå er meget større og flottere enn tidligere.
26. Hvis det er althede og arholdte menn som blir 70-80 år blir som regel ingen bedt, men der kommer likevel 30-40 men og kvinner med blomster og for å gratulere; de nærmeste slektninger kommer også med fint bakverk. Mange delegammer kommer fra innland og utland. Yngre folk ber en del, men oftest kommer mange fler.

27. Til eldre velholdne folk gis ikke gaver, bare blomster. Yngre folk får heller gaver. Er noen gaver er det gjerne på grunn av godt vennskap.
28. Det er ikke kjent her at der i eldre tider holdtes store fødselsdagsfester med spesiell rett mat, det måtte i tilfelle være rispott. Vi har intet sagn derom.
29. Nå er det blottkage til jubileanten med f.eks.: "Graftileren med 80 årsdagen" skrevet i dekorasjonen på kaken; det blir for mange lys når alderen blir høi. Ellers er det sukkerbrød, Kringla, smakaker, kaffe, sjokolade. Yngre folk får lys på kake.

C. Konfirmasjon.

30. For 100 til for ca. 60 år siden ble her ingen festlighet holdt ved konfirmasjonen.
31. I slutten av 1890 årene begynte skolebarn å gi simple gratulasjonskort til konfirmantene og dette tiltok mer og mer med årene i dette årh. til finere kort og telegrammer. Samtidig øket festlighetene.
32. Lærerne blir bedt hver i sin klasse, presden likeså; ellers er det de nærmeste slektninger og venner som blir bedt.
33. Nei det har aldri vært brukt at gjestene kom med sending til disse selskapene.
34. Konfirmanten får alltid mange gaver og mange penger. Både brude og andre gir gaver og penger, og telegramkort i mengde.
35. De nærmeste slektninger pleier komme til middag, de andre gjestene kommer om ettermiddagen. Der brukes ingen bestemt rett mat eller kaker, bare almindelig selskapsmat med kaffe og sjokolade saue på kullen.

D. Bryllup.

36. Forlovelsesgjestedue har ikke vært og er ikke almindelig brukt her.
37. Det kan tenkes at det har vært brukt for 2-300 år siden da forlovelsen måtte foregå i Kirken i det søkk bruden høste lykke og med 4 mann som vidner; men det kan neppe vært stort selskap da de forlovede ofte ble kopulert få dage etter forlovelsen.
38. To dagers bryllup har neppe vært holdt her på lista senere enn 1890-95, etter den tid Røn fra etterm. til på natten eller morgunden.
- b) a) I forrige årh. var det mat for man gikk til Kirken og feil bryllup

kl. 5-6, Kaffe kl. 10-11, og te kl. 3-4. Neste morgen Kaffe kl. 9-10 og risgrøt kl. 3-4. Aften. Risgrøt var alltid siste måltid.

c) No serlige netter var det Røm Rjøttstuppe og risgrøt.

d) Det var Røm for annen dag som nevnt og lek ute for gjesten mellom Kaffe kl. 10 og kl. 2. — Ektepar som var gjester i bryllup hadde alltid i disse 2 dagers bryllup med en sending; denne bestod av bakverk, sukkerbrøddeig stekt i former så de ble ringer med rundt hull innvendig mens den utvendig var bølget. Minst 4 slike ringer ble sett på hverandre og ble et par over 50 cm. høit og noe smalere i toppen en nede. Av disse sendinger ble der sendt rundt og spist ved hvert måltid når det var Kaffe eller te. Det var den som brakte sendingen som skar den i ganske små stykker og satte dem rundt bordet.

39. De siste 100 år har her ikke vært brukt annen sending til bryllup av gjester enn det her nevnte bakverk.

40. "I gammel tid" ble smøret populært, men ingen kan si nå hvorledes dette var. I de siste 30-40 år har der ikke vært smør på bordet da påsmørt brød med pålegg blir servert.

41. Å samle inn Rjøtt når der ble bedt til bryllups Rjøttens ikke her.

42. Den kaldtes sukkerbrød sending

43. Sendingen ble dels sendt kvollen for bryllupet og dels bragt med når de gikk til bryllupet. — — — Se eller 51.

44. For 75 år siden og for den tid ble der nok brattkeil med dram til dem som bragte sendingen, men siden da ingen dram, men Kaffe.

45. Det kom ikke med bestemthet sies noe om.

46. "Heimatsending" gikk for seg etter at bryllupet var stilt og ble forebakt av brudens mor og bruden med hjelp av opvarterne.

47. I dette årh. har her ikke vært holdt 2 dagers bryllup. Man stutte i 1890 årene. I mange år, vistnok hele dette årh., har bryllupet vært holdt lørdag med vielse kl. 5 og festlighetene i brudens hjem. Men siden fra 1946 kl. 2-3 ble alle bryllupene feiret i Liota herredsknis hvor pedellen var en flink skient og hans kone var, der var stort stium og man fikk god mat, men nå vil han ikke mer, angivelig fordi han ikke vil svare en hel natts søvn. Så nå feires bryllupene i heimene igjen.

48. Det hender når en henter sin brud fra en by, holdt der "vededfarende"

underseggede for 8 år siden i Kristiansand og min sønnes søn
sammesteds i sommer. Heller en det sjelden.

49. At gå til by og bli viet og ikke holde bryllup tror jeg neppe har hendt,
der måtte i så tilfelle forelige serlige forhold.

50. Det kjemner vi heller ikke til, men gaver får sikkert alle brudepar.

51. Minnefest om bryllupet holdes kun etter 25 år. Det er meget
sjelden at noen fårer for, f. eks. etter 10 og 20 år.

43. I de siste 50 år med 10-12 timers bryllup bringer gjestene
ikke mat med, men gaver og presanger, penger og blomster;
nå får brudeparet kostbare nyttige gaver og store beløp penger.

E. Gravøl.

52. Hvis garden hadde 15-20 opsettene ble alle på garden best, men
hvis den hadde 20-30 eller flere opsettene ble garden delt i 2 eller 3 budlag.
Utenom disse ble nærmeste slottninger og venner best. — Et viktig minne-
ste var bestilt med avdøde gamle omkring til dem som skulle være med
og ganske liketil bad dem komme til begravelsen og oppgi tiden de skulle
møte i heimen.

53. Gravølet varke aldri lengere enn til Sanktveit samme dag. Lenge tid for
20-30 år siden fikk man kaffe og mat for ån kjørt bort med avdøde,
men etter den tid får man ikke mat for begravelsen.

54. I forrige årh. fikk man som regel middagsmat etter begravelsen og senere
på kvelden kaffe og mat. Fra 1890 årene til ca. 1930 fikk man kun kaffe
og mat når man kom tilbake fra kirken, og mat en gang senere på kvelden.
Det samme holdt også ved like til 1946 ~~mar~~ mensens man i denne tid kjørt
hjem i bus fra kirken, men etter 1946 går alle gjestene inn i herredshuset som
ligger nær kirken og kirkegården og der i herredshuset blir man bevertet
med kaffe og mat. Ved enkelte begravelse bevertes først med middagsmat og
senere kaffe; men som regel får man kun ett måltid. Etter maten holdes
endel taler og det hele er slutt på 1/2-2 timer, og man kjørt hjem i buss.

55. Her kjemner man ikke til at nounslags mat ikke måtte spises begravelsedagen.

56. Noe særskilt navn på hovedmåltidet har ikke vært brukt her.

57. Det har hendt man har benyttet bedehuset som le nær ved ellers en
av naboernes hus på stedet.

58.-60. Her har det neppe noen tid vært brukt å ha sending med til begravelsen.

59. Pynt på matvarer i begravelse har ikke vært brukt her.

61. Maten har alltid vært samme slags enten avdiode hadde vært gift eller vært åjiff.

62. Flere dagers gravøl har ikke vært holdt her det man kan minnes eller de siste 80-100 år.

63. Alkohol ved begravelse har som regel ikke vært brukt her de siste 60-70 år.

64. Det er så lenge siden hjemmetbygg av il bok stilt, nemlig i 1870-80 årene så ingen husker noe om det. Sending til begravelse har ikke vært brukt her.

65.-67. De siste 6-7 år går man til begravelsen inn i hovedstuen som ligger nær kirken og kirkegården og der blir man beruset av pøllon og jønne og kjellpau; beruset med god mat. Man kan få midde og kaffe etterpå, men som regel er det kin kaffe og mat.

66. Alkohol brukes ikke nå.

68. Å be gjestene til begravelse brukes ikke her utoen når man tar langt borte.

69. Dødsfall har vært avbrutt i avisene de siste 60-70 år.

F. Nye fester.

70. Her har ikke dannet seg eller tradisjon om med 17. mai.

71. Thursdagen feires almindelig i hjem hvor der er barn, store eller små.

72. Farsdagen har man ikke i almindelighet begyndt å feire her, kin muntagsler.

73. Til morsdagen er det de fineste kaker eller inbet søtsild mat.

74. Man bestiller kakerne hos bakeren og bestemmer hvordan pynten skal være.

75. Mors- og farsdagen ble kjendt gjennom avisene.